

**ПОРІВНЯЛЬНА ОЦІНКА ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР
ТЕРАПЕВТИЧНИХ ВІДДІЛЕНЬ ТА МЕДИЧНИХ СЕСТЕР, ЯКІ ПРАЦЮЮТЬ
У ВІДДІЛЕННЯХ, ДЕ НАДАЮТЬ ДОПОМОГУ ПАЦІЄНТАМ
З КОРОНАВІРУСНОЮ ХВОРОБОЮ (COVID-19)**

М. М. Двуліт¹, І. Я. Криницька², М. І. Марущак²

¹Івано-Франківський національний медичний університет

*²Тернопільський національний медичний університет
імені І. Я. Горбачевського МОЗ України*

Статтю присвячено вивченню частоти і вираження тривожно-депресивних розладів у медичних сестер, які працюють у терапевтичних відділеннях та у відділеннях, де надають допомогу пацієнтам з коронавірусною хворобою (COVID-19).

**COMPARATIVE ASSESSMENT OF THE EMOTIONAL SPHERE OF NURSES OF
THERAPEUTIC DEPARTMENTS AND NURSES WORKING IN DEPARTMENTS
WHERE CARE IS PROVIDED TO PATIENTS WITH CORONAVIRUS DISEASE
COVID-19**

M. M. Dvulit¹, I. Ya. Krynytska², M. I. Marushchak²

¹Ivano-Frankivsk National Medical University

²I. Horbachevsky Ternopil National Medical University

The article is devoted to the study of the frequency and severity of anxiety and depressive disorders in nurses working in therapeutic departments and in departments where patients with COVID-19 coronavirus disease are treated.

Вступ. Пандемія коронавірусної хвороби (COVID-19) стала серйозним випробуванням не лише для українського суспільства, а й для всього людства, негативно вплинувши на системи охорони здоров'я багатьох країн та збільшивши ризик виникнення психологічних розладів серед медичного персоналу [1]. Загальновідомо, що робота медичних працівників є особливо небезпечною під час епідемій інфекційних захворювань, коли загроза для здоров'я і життя медиків, зокрема тих, хто працює в інфекційних стаціонарах та спеціалізованих відділеннях, і членів їх родин поєднується з високим рівнем фізичного, нервово-емоційного та інтелектуального навантаження, яке непомірно зростає під час раптового збільшення потоків інфекційних хворих [2].

Медичні працівники є найпершою категорією ризику зараження коронавірусом SARS-CoV-2 і розвитку COVID-19 незалежно від віку, наявності супутніх хвороб та імунного статусу, особливо серед тих, хто працює у відділеннях, де надають допомогу цим пацієнтам [3]. Всесвітня організація охорони здоров'я повідомила, що в деяких країнах коронавірусом SARS-CoV-2 був інфікований кожен десятий медичний працівник [4]. S. Vandyopadhyay та співавт., провівши системний огляд публікацій у наукометричних базах щодо захворюваності й смертності внаслідок COVID-19 серед медичних працівників від початку пандемії до 8 травня 2020 р., зазначили, що загалом було зареєстровано 152 888 випадків інфікування та 1413 смертей [5]. Інфікувалися переважно жінки (71,6 %, n=14 058) і медичні сестри (38,6 %, n=10 706),

але вмирали здебільшого чоловіки (70,8 %, n=550) та лікарі (51,4 %, n=525).

О. П. Яворовський та співавт., провівши аналіз професійної захворюваності медичних працівників на COVID-19 за професіями в Житомирській області, показали, що більше третини захворілих медичних працівників (38,57 %) становили медичні сестри, друге місце посідали молодші медичні сестри (26,1 %), третє – фельдшери (5,31 %) [6]. При цьому ризик інфікуватись SARS-CoV-2 у галузі охорони здоров'я станом на початок жовтня 2020 р. був вищим, ніж серед загального населення, в 3,8 раза, а ризик смерті від COVID-19 у працівників галузі охорони здоров'я – в 1,5 раза.

У зв'язку з цим, актуальним стає вивчення частоти і вираження тривожно-депресивних розладів у медичних сестер, які працюють у різних галузях медицини, для того, щоб оптимізувати їх роботу, запобігти емоційному вигоранню та виникненню негативних наслідків для психічного здоров'я і впровадити ефективну профілактику даних порушень.

Основна частина. Усього в дослідженні взяло участь 56 медичних сестер терапевтичного профілю, із них 30 осіб працюють у відділеннях терапевтичного профілю Тернопільської обласної клінічної лікарні, а 26 – у спеціалізованих відділеннях, де надають допомогу пацієнтам з COVID-19 (терапевтичне відділення № 1 комунального некомерційного підприємства «Тернопільська комунальна міська лікарня № 2» та пульмонологічне відділення Тернопільської обласної клінічної лікарні).

За віком учасники дослідження розподілилися таким чином: 20–29 років – 25,5 %, 30–39 років – 39,0 %, 40–49 років – 18,9 %, 50–59 років – 16,6 %. Середню спеціальну освіту мали 71,4 % респондентів, вищу медичну – 10,9 % медичних сестер, незакінчену вищу – 17,7 % респондентів. На момент проведення анкетування більшість медичних сестер мала кваліфікаційну категорію (88,4 %). Учасників дослідження з вищою кваліфікаційною категорією було 40,5 %, з першою – 33,0 %, з другою – 26,5 %. Середній загальний медичний стаж роботи респондентів становив (20,0±3,1) року, а у відділенні – (14,5±2,1) року. Соціальний статус визначений в основному заміжними жінками. З респондентів 68,9 % заміжні офіційно, 3,3 % проживають у цивільному шлюбі, 14,0 % не одружені, 13,8 % розлучені.

Для оцінки частоти і вираження тривожно-депресивних розладів у медичних сестер використовували

ли госпітальну шкалу тривоги та депресії (Hospital Anxiety and Depression Scale – HADS) за градацією визначення тривоги (Т) і депресії (Д): прояви відсутні – 0–7 балів, субклінічно виражені прояви – 8–10 балів, клінічно виражені прояви – 11 балів та вище [7]. Час тестування становив до 10 хв.

При аналізі рівня тривоги в медичних сестер терапевтичного профілю, які працюють у відділеннях, де надають допомогу пацієнтам з COVID-19, встановлено, що середній рівень тривоги в групі дослідження становив (6,78±1,12) бала. Цей результат статистично вірогідно був вищим (на 34,3 %), ніж у групі медичних сестер терапевтичних відділень ((5,05±1,10) бала, p<0,05) (табл.).

Інтерпретація отриманих даних вказує на те, що середній бал за шкалою тривоги в медичних сестер, які працюють у спеціалізованих відділеннях, де надають допомогу пацієнтам з COVID-19, потрапляє в межі норми (0–7 балів), але якщо оцінити розподіл результатів за трьома групами, які виділяють при інтерпретації госпітальної шкали тривоги та депресії HADS, то стає очевидним, що, порівняно з медичними сестрами терапевтичних відділень, більше респондентів мають субклінічно та клінічно виражену тривогу (34,5 і 15,5 % відповідно).

Серед медичних сестер терапевтичних відділень клінічно виражену тривогу виявлено лише в 5,0 % випадків, субклінічну – в 15,0 %, а в більшості респондентів (80,0 %) прояви тривоги були відсутні (рис. 1).

При аналізі рівня депресії в медичних сестер терапевтичного профілю, які працюють у відділеннях, де надають допомогу пацієнтам з COVID-19, встановлено, що середній рівень депресії у респондентів становив (6,52±1,00) бала. Цей результат статистично вірогідно був вищим (у 2,2 раза), ніж у групі медичних сестер терапевтичних відділень ((3,03±1,08) бала) (див. табл.).

Таблиця. Оцінка рівня тривоги і депресії в медичних сестер терапевтичних відділень та медичних сестер, які працюють у відділеннях, де надають допомогу пацієнтам з COVID-19

Показник	Медичні сестри терапевтичних відділень (n=30)	Медичні сестри, які працюють у відділеннях, де надають допомогу пацієнтам з COVID-19 (n=26)
Тривога, бали	5,05±1,10	6,78±1,12 p<0,05
Депресія, бали	3,03±1,08	6,52±1,00 p<0,05

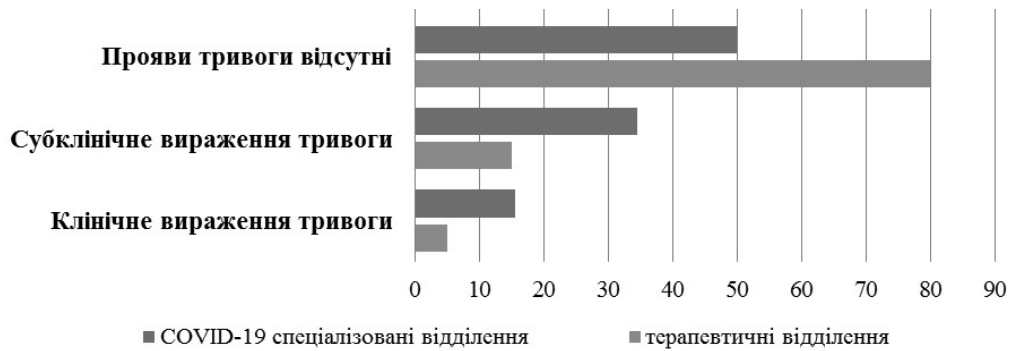

Рис. 1. Розподіл медичних сестер терапевтичного профілю за рівнем тривоги у відсотках.

Аналогічно ситуації з показниками тривоги, середній рівень депресії в медичних сестер терапевтичного профілю, які працюють у відділеннях, де надають допомогу пацієнтам з COVID-19, можна інтерпретувати як норму (0–7 балів), проте розподіл по групах і порівняння з медичними сестрами терапевтичних відділень (рис. 2) так само показують, що серед цих респондентів набагато більше

поширена субклінічно виражена депресія, ніж серед медичних сестер терапевтичних відділень, – 20,5 % проти 7,0 % відповідно. Клінічно виражену депресію було зафіксовано лише в 10,0 % випадків серед медичних сестер, які працюють у відділеннях, де надають допомогу пацієнтам з COVID-19, і 3,0 % серед медичних сестер терапевтичних відділень (див. рис. 2).

Рис. 2. Розподіл медичних сестер терапевтичного профілю за рівнем депресії у відсотках.

Отримані результати свідчать про те, що в час пандемії COVID-19 медичні працівники займаються трудовою діяльністю за умов підвищеного навантаження, зустрічаються з безпрецедентною кількістю тяжкохворих пацієнтів, стикаються з часто непередбачуваним перебігом хвороби, високими показниками смертності, необхідністю носіння засобів індивідуального захисту і пов'язаним із цим фізіологічним дискомфортом, потребою підвищення кваліфікації в питаннях діагностики та лікування нової коронавірусної інфекції, стигматизацією і страхом інфікування себе та рідних/колег, що викликає проблеми психічного здоров'я – тривожні й депресивні розлади. Спостерігаючи негативні емоції, медична сестра мимоволі починає проявля-

ти їх, через що і сама відчуває підвищене емоційне напруження [8].

Наші дані співзвучні з результатами зарубіжних дослідників, які зазначили, що більшість медичних працівників, які працюють з пацієнтами з COVID-19, мала ознаки тривоги та депресії [9, 10]. Негативні емоції та стрес, яких зазнавали медичні працівники при лікуванні інфікованих пацієнтів, було охарактеризовано як тригери, що призводять до помилок та затримок у наданні допомоги. Так, Y. Q. Tan Benjamin та співавт. провели спеціальне дослідження емоційної сфери співробітників, які надають допомогу пацієнтам з COVID-19 [11]. Респондентів (470 осіб) поділили на дві групи: «медичний» персонал (лікарі, медсестри) та «немедичний»

персонал. У 68 (14,5 %) осіб було виявлено високий рівень тривоги, в 42 (8,9 %) – депресивні симптоми, в 31 (6,6 %) – підвищений рівень стресу, в 36 (7,7 %) – клінічні ознаки, характерні для посттравматичного стресового розладу. В дослідженні Y. Chen та співавт. встановили, що 18,1 % респондентів мали симптоми тривоги, а 29,5 % продемонстрували симптоми депресії. Стать, вік, шлюб, стаж роботи, рід занять, рівень освіти і фінансових доходів не впливали на вираження тривоги та депресії [12].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Prevalence of depression, anxiety, and insomnia among healthcare workers during the COVID-19 pandemic: A systematic review and meta-analysis / S. Pappa, V. Ntella, T. Giannakas [et al.] // *Brain Behav. Immun.* – 2020. – Vol. 88. – P. 901–907.
2. Гігієна та охорона праці медичного персоналу в умовах подолання пандемії COVID-19 (перше повідомлення) / О. П. Яворовський, А. В. Шкурба, Ю. М. Скалецький [та ін.] // *Довкілля та здоров'я.* – 2020. – № 3. – С. 10–18.
3. Безпека праці та охорона здоров'я медичних сестер за умов пандемії COVID-19 / О. Буряк, О. Димчук, Т. Прокopenko, О. Колісник // *Медсестринство.* – 2021. – № 2. – С. 5–11.
4. SARS, MERS and COVID-19 among healthcare workers: A narrative review / J. Xiao, M. Fang, Q. Chen, B. He // *J. Infect. Public Health.* – 2020. – Vol. 13 (6). – P. 843–848.
5. Infection and mortality of healthcare workers worldwide from COVID-19: a systematic review / S. Bandyopadhyay, R. E. Baticulon, M. Kadhum [et al.] // *BMJ Glob. Health.* – 2020. – Vol. 5 (12). – P. e003097.
6. Проблеми безпеки, гігієни праці та інфекційного контролю в боротьбі з професійними захворюваннями медичних працівників на COVID-19 у закладах охорони

Висновки. Встановлено вірогідно вищий рівень тривоги і депресії (за госпітальною шкалою тривоги та депресії HADS) у медичних сестер терапевтичного профілю, які працюють у відділеннях, де надають допомогу пацієнтам з COVID-19, відносно медичних сестер терапевтичних відділень. Проведене дослідження вказує на необхідність розробки і реалізації низки профілактичних заходів для медичних сестер, яких залучено до надання допомоги пацієнтам з гострою коронавірусною хворобою.

- здоров'я України / О. П. Яворовський, Ю. М. Скалецький, Р. П. Брухно [та ін.] // *Мед. перспективи.* – 2020. – Т. 25, № 4. – С. 159–165.
7. Zigmond A. S. The hospital anxiety and depression scale / A. S. Zigmond, R. P. Snaith // *Acta Psychiatr. Scand.* – 1983. – Vol. 67 (6). – P. 361–370.
8. Драга Т. М. Особливості синдрому емоційного вигорання у медичних працівників / Т. М. Драга, О. П. Мялюк, І. Я. Криницька // *Медсестринство.* – 2017. – № 3. – С. 48–51.
9. Das N. Psychiatrist in post-COVID-19 era - Are we prepared? / N. Das // *Asian J. Psychiatr.* – 2020. – Vol. 51. – P. 102082.
10. Online mental health services in China during the COVID-19 outbreak / S. Liu, L. Yang, C. Zhang [et al.] // *Lancet Psychiatry.* – 2020. – Vol. 7 (4). – P. e17–e18.
11. Psychological Impact of the COVID-19 Pandemic on Health Care Workers in Singapore / Y. Q. Tan Benjamin, N. W. S. Chew, G. K. H. Lee [et al.] // *Ann Intern. Med.* – 2020. – Vol. 173 (4). – P. 317–320.
12. Prevalence of self-reported depression and anxiety among pediatric medical staff members during the COVID-19 outbreak in Guiyang, China / Y. Chen, H. Zhou, Y. Zhou, F. Zhou // *Psychiatry Res.* – 2020. – Vol. 288. – P. 113005.

Отримано 07.03.22